

Τίμα τον πατέρα σου και τη μητέρα σου: Οι υπερήλικοι στην οικογένεια

/ [Ορθόδοξες Προβολές](#)

Της κ. Μερόπης Ν. Σπυροπούλου Ομοτίμου Καθηγήτριας Πανεπιστημίου Αθηνών

Από τόν τίτλο καί μόνο τῆς εἰσηγήσεώς μου, γίνεται προφανής ἡ διπλή διάσταση αὐτοῦ τοῦ τόσο σημαντικοῦ θέματος. Ἡ μία διάσταση ἀφορᾷ στήν κρυστάλλινη σαφήνεια τῆς 5ης ἐντολῆς, ἡ ὁποία δέν ἀφήνει περιθώρια γιά διαπραγμάτευση χρονικῶν ὁρίων καί συγκυριακῶν συμβιβασμῶν. «Τίμα...» Συνεχῶς καί ἀδιαλείπτως. Ὅχι μόνο ὅταν ἐσύ εἶσαι νέος καί ἔχεις ἀνάγκη τούς γονεῖς, ἢ ὅταν ἐκεῖνοι εἶναι ἀκόμα νέοι καί δυνατοί, ἢ, ἀντίθετα, ὅταν τούς χάσεις καί σέ καταθλίβει ἡ ἀπώλειά τους. Ὅχι. Νά τούς τιμᾷς, μέ τόν νοῦ καί τήν καρδιά σου, ἀλλά κυρίως μέ τίς πράξεις σου, ὅσο ἐκεῖνοι βρίσκονται στή ζωή, ἀλλά καί ὅταν ἔχουν φύγει, ὅσο ἐσύ ζεῖς πάνω σ' αὐτήν τή γῆ.

Ἡ δεύτερη διάσταση τοῦ θέματος ἔχει νά κάνει μέ τήν ὕπαρξη ὑπερήλικων γονιῶν μέσα στήν εὐρύτερη οἰκογένεια. Λόγω τῆς αὐξήσεως τοῦ μέσου ὄρου ἐπιβίωσης, ἡ συνύπαρξη αὐτή γίνεται ὅλο καί πιό συχνή, μέ θετικές καί ἀρνητικές ὀψεις, τόσο

για τούς ίδιους τούς υπερήλικες, όσο και για τὰ υπόλοιπα μέλη τῆς οἰκογένειάς τους.

Εἶναι γεγονός ὅτι, στίς περισσότερες χῶρες πού συνηθίζουμε νά χαρακτηρίζουμε ὡς «προηγμένες», οἱ σχέσεις γονιῶν καί παιδιῶν εἶναι, συνήθως, χαλαρές. Συχνά δέ, ἀπό τήν ἐφηβεία καί μετά, τὰ παιδιά ἀπομακρύνονται σωματικά ἀλλά καί ψυχικά ἀπό τήν πυρηνική οἰκογένεια, μέ σχέσεις κάπως τυπικές ἢ καί σχεδόν ἀνύπαρκτες. Εὐτυχῶς, στήν Πατρίδα μας, ἀκόμα τὰ πράγματα διαφέρουν καί, σέ ὅλες τίς σχετικές κοινωνικές ἔρευνες, οἱ νέοι μας, κατὰ τήν ἱεράρχηση τῶν ἀξιῶν τους, δίνουν στήν οἰκογένεια πολύ ὑψηλή θέση.

Ὅμως, οἱ κοινωνικές συνθῆκες πού συνεχῶς ἀλλάζουν, ἀλλά καί ἡ γενικότερη περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα τοῦ ἀτομοκεντρισμοῦ, τῶν δικαιωμάτων, τῶν ἀπαιτήσεων, τῶν ἐπιθυμιῶν πού μεταφράζονται ἀδιακρίτως σέ ἀνάγκες, τῶν συνεχῶν διεκδικήσεων, ὅπως καί ἡ μίμηση σαθρῶν προτύπων πού ἐπίμονα προβάλλονται γύρω μας, φαίνεται ὅτι ἐπιδροῦν πιά καταλυτικά στόν τρόπο διαβίωσης καί στή συμπεριφορά καί τῆς σύγχρονης ἐλληνικῆς οἰκογένειας, κυρίως στά μεγάλα ἀστικά κέντρα.

Κατά συνέπεια, πολλοί καί διαφορετικοί – γιά τήν κ ἄ θ ε συγκεκριμένη οἰκογένεια – παράγοντες εἶναι αὐτοί πού διαμορφώνουν ἀντίστοιχα καί ἐπηρεάζουν τίς διάφορες οἰκογενειακές καταστάσεις. Θά μπορούσαμε, ἐπομένως, νά ὑποστηρίξουμε ὅτι, καί γιά τὰ συμβαίνοντα μέσα στίς οἰκογένειες, ἰσχύει κάτι παρεμφερές πρὸς τό γνωστό ἱατρικό ἀξίωμα πού λέει ὅτι: «Δέν ὑπάρχουν ἀσθένειες ἀλλά ἀσθενεῖς, καί κάθε περίπτωση εἶναι μία εἰδική περίπτωση».

Παρά ταῦτα, θά ἐπιχειρήσω μιά, κατὰ τό δυνατόν, γενική θεώρηση τοῦ θέματος, ἐξετάζοντάς το, τόσο ἀπό τήν πλευρά τῶν νέων μελῶν μιᾶς οἰκογένειας, ὅσο καί ἀπό τήν πλευρά τῶν υπερήλικων.

Καί ἐπειδή, ἕνας καίριος καί ἄκρως καθοριστικός παράγοντας εἶναι ἡ κατάσταση τῆς σωματικῆς καί πνευματικῆς υγείας τῶν υπερήλικων, θά ἀναφερθῶ πρῶτα σέ ὅσα μπορεῖ νά ἰσχύουν, ὅταν οἱ υπερήλικες εἶναι σχετικά υγιεῖς. Ὅταν ἔχουν, δηλαδή, τή δυνατότητα, ὄχι μόνο νά αὐτοεξυπηρετοῦνται καί νά ἐπικοινωνοῦν μέ τούς δικούς τους, ἀλλά, συχνά, εἶναι καί σέ θέση νά προσφέρουν ἠθική συμπαράσταση, ὅπως καί χρήσιμες ἢ καί πολύτιμες ἀκόμα ὑπηρεσίες στά παιδιά καί στά ἐγγόνια τους.

Στίς εὐλογημένες αὐτές περιπτώσεις, καί ἐφ' ὅσον ὁ τόπος κατοικίας καί οἱ ἀποστάσεις ἐπιτρέπουν τή φυσική ἐπικοινωνία τῆς εὐρύτερης οἰκογένειας, πιστεύω ὅτι, μέ τήν τήρηση κάποιων προϋποθέσεων – τόσο ἀπό τούς νέους, ὅσο καί ἀπό τούς υπερήλικους – ἡ 5η ἐντολή, μέ ὅλες τῆς τίς προεκτάσεις, μπορεῖ,

άβίαστα, νά γίνει βίωμα καί συνειδητή πράξη ζωής.

* * *

Αρχίζοντας από τίς προϋποθέσεις πού άφοροϋν στούς ν έ ο υ ς ή καί τούς λιγότερο νέους, πού έχουν τήν τύχη νά βλέπουν δίπλα τους καί τούς δυό ή έστω τόν έναν από τούς ήλικιωμένους γονεΐς τους, θά προσπαθήσω, όσο πιό επιγραμματικά μπορώ, νά άπαριθμήσω καί νά καταθέσω στήν κρίση σας μερικές από αυτές τίς προϋποθέσεις.

Ός πρώτη προϋπόθεση, θά έβαζα τήν ανάγκη νά συνειδητοποιοϋν, έγκαίρως, τά υπεραπασχολημένα, ίσως, ενήλικα παιδιά, πού ένδεχομένως είναι πιά αυτά τά ίδια οικογενειάρχες, ότι «τούς γονεΐς δέν θά τούς έχουν μαζί τους για πάντα».

Μέ πόση χαρά καί ανακούφιση θά καθόμασταν τώρα δίπλα τους, χωρίς νά βιαζόμαστε, σέ μιάν ήρεμη ώρα αφιερωμένη μόνο σ' αυτούς. Καί κρατώντας τό τρεμάμενο, ίσως, χέρι τους, θά μοιραζόμασταν μαζί τους όσα κάποτε ζητοϋσε, μέ λαχτάρα καί αγάπη, ή άηχη προσμονή στό βλέμμα τους. Στό βλέμμα πού έμεΐς, βιαστικοί καί άπρόσεκτοι, προσπερνούσαμε. Μήπως, ακόμα, δέν θά θέλαμε, ίσως, νά ζητήσουμε τώρα κάποια όφειλόμενη κι εύλογημένη συγγνώμη για τήν άστοχη κουβέντα μας, πού κάποτε τούς είχε πικράνει;

Κι όμως. Έμεΐς, τότε πού τούς είχαμε δίπλα μας, μέσα στή βουή καί τό άγχος τής καθημερινότητας, μέσα στή δίψα καί τήν ανεξέλεγκτη βουλιμία για δραστηριότητες, για άψυχα υλικά αγαθά, για κατακτήσεις στόχων, είχαμε πάψει νά θυμόμαστε ότι, «δέν φτάνει νά ύπάρχει ή αγάπη, πρέπει καί νά έκδηλώνεται μέ έγνοια καί μέ πράξεις». Είχαμε ακόμα πιστέψει πως, «εύτυχώς οι γονεΐς είναι καλά καί σίγουρα σέ μία από τίς προσεχείς έβδομάδες, θά προσπαθήσουμε νά βροϋμε, κάποια στιγμή, λίγο περισσότερο χρόνο, για νά τούς κάνουμε συντροφιά, νά πᾶμε μαζί τους μία βόλτα, για νά τούς δείξουμε πόσο νοιαζόμαστε για νά τούς εύχαριστήσουμε. Ή, αναγνωρίζοντας τήν όποια τυχόν βοήθεια εκείνοι πρόθυμα μᾶς προσφέρουν, θά βροϋμε κ ά π ο τ ε τήν εύκαιρία νά τούς ποϋμε μία γλυκιά μας κουβέντα, πού γι' αυτούς θά γίνει δώρο ακριβό. Θά μᾶς δοθεΐ ή εύκαιρία νά θυμηθοϋμε ακόμα ότι, τά άσπρα μαλλιά δέν καταργοϋν τήν ανάγκη για καλοσύνη καί τρυφερότητα. Θά βροϋμε κ ά π ο τ ε καί τήν κατάλληλη έποχή για νά τούς δείξουμε τήν έγνοια μας, νά χαροϋν κι αυτοί μία δυνατότητα πού θά τούς προσφέρουμε, ώστε νά κάνουν κάτι πού τούς εύχαριστεΐ...». Νά, όμως, πού αφήνουμε τίς έβδομάδες, τούς μήνες καί τά χρόνια νά περνοϋν, κι αυτό τό «κάποτε», μπορεί νά καταλήξει νά γίνει μία μέρα ένα πικρό καί άμετάκλητο «ποτέ»...

Μία δεύτερη προϋπόθεση πού αφορά και πάλι τούς νέους, έχει νά κάνει μέ μία δύσκολη, αλλά συνειδητή προσπάθεια πού θά πρέπει νά κάνουν, ώστε νά έχουν λίγο περισσότερη ανεκτικότητα και νά μή θεωρούν, έκ προοιμίου και πάντοτε, έντελώς άπαράδεκτα και ξεπερασμένα τά όσα προσπαθούν νά τούς πούν, από βαθιά άγάπη και μόνο, οί υπερήλικοι. Και κυρίως, νά θυμούνται μία σοφή παροιμία πού συμβαίνει νά σιγοψιθυρίζουν συχνά οί ήλικιωμένοι και λέει, «έκεϊ πού είσαι ήμουνα, κι έδω πού είμαι θάρθεις». Άνεκτίμητη σέ αξία είναι ή ικανότητα τών νέων νά μήν άντιδρούν στίς κουβέντες τών ήλικιωμένων μέ τρόπο πού προκαλεϊ ένταση και στενοχώριες.

Όπως ό Μεγαλοδύναμος Θεός άφησε τόν άνθρωπο έλεύθερο νά παίρνει τίς αποφάσεις του, έτσι και οί νέοι ένήλικες θά πρέπει νά αισθάνονται έλεύθεροι νά αποδέχονται ή όχι τή γνώμη τών ήλικιωμένων γονιών και νά κάνουν τίς προσωπικές τους έπιλογές, για τίς όποιες πρέπει νά αναλαμβάνουν και τήν εϋθύνη. Είναι, όμως, ένδειξη εϋλογημένης ώριμότητας τό νά υπάρχει πάντα στή στάση τους, άπέναντι στους γονείς, ό σεβασμός έκείνος πού, ως πρωταρχικό και θεμελιώδες συστατικό, ένυπάρχει μέσα στην ίδια τήν πρώτη λέξη τής 5ης έντολής «Τίμα...». Είναι, επίσης, ένδειξη ώριμότητας τό νά συνειδητοποιούν οί νέοι ένήλικες, τ ρ ε ι ς άπλές αλήθειες πού συχνά τούς διαφεύγουν. Ότι, δηλαδή:

- οί ήλικιωμένοι άνθρωποι δύσκολα προσαρμόζονται σέ νέες νοοτροπίες και καταστάσεις,
- πολλά από αυτά πού λένε και πιστεύουν οί υπερήλικοι, μέ τήν πείρα τους, μπορεί νά αποδειχθούν πολύ χρήσιμα για τή δική τους ατομική και οικογενειακή ζωή, και
- ό παππούς και ή γιαγιά είναι, για τά έγγόνια τους, άστείρευτες πηγές άγάπης, ζεστές παραμυθένιες άγκαλιές, και σοφοί δάσκαλοι ζωής για ιερές αξίες και παραδόσεις. Συγχρόνως, και για τόν παπού και τή γιαγιά, τά έγγόνια είναι εϋλογημένες πηγές ζωής και χαρᾶς.

Μία τρίτη, τέλος, προϋπόθεση, πού αφορά στή συμπεριφορά τών νέων άπέναντι στους ήλικιωμένους τής οικογένειας, είναι τό νά έχουν οί νέοι επίγνωση ότι, ή δική τους συμπεριφορά, είτε τό θέλουν είτε όχι, καταγράφεται και αντιγράφεται από τά δικά τους μικρά παιδιά. Γι' αυτό και προδικάζει, συνήθως, τή στάση πού θά έχουν αυτά τά παιδιά άπέναντί τους, όταν αυτοί, οί νέοι τώρα γονείς, θά έχουν γεράσει.

* * *

Άς εξετάσουμε τώρα κάποιες από τίς προϋποθέσεις πού άφορούν στή συμπεριφορά τών υπερήλικων γονιών, σέ σχέση μέ τά παιδιά και τά έγγόνια τους, μέσα

στήν ευρύτερη οικογένεια.

Ός πρώτη προϋπόθεση, θεωρώ ότι είναι τό νά συνειδητοποιήσουν έγκαίρως οί γονεΐς ότι, τά έ ν ή λ ι κ α παιδιά τους, παρά τό ότι γι' αὐτούς δέ θά πάψουν ποτέ νά εἶναι τά παιδιά τους, εἶναι πιά έ ν ή λ ι κ ε ς, μέ όλες τίς προεκτάσεις αὐτοῦ τοῦ ὅρου. Ότι, δηλαδή, ἔχουν δικαίωμα γιά προσωπικές ἐπιλογές καί ἀποφάσεις. Κι ἄν, σ' αὐτά τά παιδιά-ἐνήλικες, οί γονεΐς δέν ἔχουν καταφέρει νά μεταδώσουν ἀρχές, κανόνες ζωῆς καί ἰδανικά, ἡ εὐκαιρία ἔχει πιά περάσει. Παρά, ἐπομένως, τό ότι μέχρι νά κλείσουμε, ἐμεῖς οί γονεΐς, τά μάτια μας, δέν παύουμε, ὄχι ἀπλῶς νά νοιαζόμαστε γι' αὐτά τά «μεγάλα παιδιά», ἀλλά καί νά αἰσθανόμαστε, λίγο ἢ πολύ, ὑπεύθυνοι γιά ὅσα συμβαίνουν στή ζωή τους, πρέπει νά συμβιβαστοῦμε μέ τήν ἰδέα ότι, τώρα πιά, ἐκεῖνα ἔχουν ἀνάγκη νά νιώσουν ἐλεύθερα, νά ἀποφασίσουν καί νά ἐπιλέξουν τόν τρόπο τῆς δ ι κ ῆ ς τους ζωῆς, τό πῶς θέλουν νά μεγαλώσουν τά δ ι κ ᾶ τους παιδιά, ἀναλαμβάνοντας καί τίς ἀντίστοιχες εὐθύνες.

Υπάρχει, ὅμως, ἐδῶ ἓνας ἀντίλογος πού προκύπτει ἀπό τίς σύγχρονες κοινωνικές συνθῆκες, οί ὁποῖες, συχνά, ἐπιβάλλουν μιά μακροχρόνια ὑλική ἐξάρτηση τῶν ἐνήλικων παιδιῶν ἀπό τούς γονεΐς τους. Όταν, γιά παράδειγμα, ἀκολουθοῦν μακροχρόνιες σπουδές ἢ ὅταν ἡ ἐπαγγελματική τους ἀποκατάσταση καθυστερεῖ, ἀκόμα καί σέ περιπτώσεις πού ἔχουν ἤδη δημιουργήσει δική τους οἰκογένεια. Τό γεγονός αὐτό, εἶναι ἀναπόφευκτο νά συνοδεύεται ἀπό κάποιες δεσμεύσεις τῶν παιδιῶν πρὸς τούς γονεΐς. Όστόσο, θά πρέπει καί σ' αὐτές ἀκόμα τίς περιπτώσεις, οί γονεΐς νά μήν ἔχουν τήν ἀπαίτηση νά ἐλέγχουν καταπιεστικά καί ἀπολύτως τή ζωή τῶν παιδιῶν τους, μέ συνεχεῖς παρεμβάσεις, ἐλέγχους καί ὑποδείξεις. Ἡ διακριτικότητα στή στάση τῶν γονιῶν, ἡ ἀποφυγή συνεχῶν ἀπαιτήσεων, ὁ πηγαῖος σεβασμός τους πρὸς τήν προσωπικότητα ἀλλά καί τίς ὑποχρεώσεις τῶν παιδιῶν τους, ἀλλά καί ἡ πεποίθηση πού, μέ τόν τρόπο τους οί γονεΐς θά ἐμπνεύσουν σ' αὐτά τά παιδιά ότι, ὅσα τούς προσφέρουν εἶναι ἀπό ἀγάπη καί μόνο, χωρίς νά ἀπαιτοῦν ὑποτέλεια καί ἀνταλλάγματα, παίζουν τόν πιό καταλυτικό ρόλο στίς σχέσεις μεταξύ τους.

Μία δεύτερη προϋπόθεση εἶναι, νά μήν ξεχνοῦν οί γονεΐς ότι, στή δική τους γενιά, ἡ ἀπόσταση μεταξύ παιδιῶν καί γονιῶν, σέ ἡλικία, ἀλλά, κυρίως, σέ ν ο ο τ ρ ο π ί α καί κοινωνική συμπεριφορά, ἦταν, περίπου, τριάντα χρόνια.

Σήμερα, ὅμως, ἡ ραγδαία, θά ἔλεγα, ἡ ἱλιγγιώδης ἀνάπτυξη τῆς τεχνολογίας, τῶν μέσων ἐπικοινωνίας καί ἐνημέρωσης, οί εὐκολες ἀλλά καί ἐπιβεβλημένες ἀπό τή ζωή μετακινήσεις ἀνά τήν ὑφήλιο, ἡ παγκοσμιότητα πού παίρνουν τά διάφορα γεγονότα, ὅπως καί οί διάφορες στάσεις ζωῆς, κάνουν αὐτήν τήν ἀπόσταση μεταξύ τῶν γενεῶν, σέ νοοτροπία καί συμπεριφορές, πολλαπλάσια. Ἄν, λοιπόν, οί ἡλικιωμένοι γονεΐς δέν προσπαθήσουν νά τό κατανοήσουν αὐτό καί ἀπαιτοῦν

ταύτιση τῆς νοοτροπίας τῶν νέων μέ τή δική τους, μεταφράζοντας συγχρόνως αὐτήν τήν ταύτιση σέ ἔνδειξη σεβασμοῦ, εἶναι βέβαιο ὅτι καί οἱ ἴδιοι ἀλλά καί τό περιβάλλον τους, θά ἔχει δύσκολες καί στενόχωρες ὥρες. Πρέπει, ἐπίσης νά μήν ξεχνοῦν ὅτι τά ἐγγόνια τους εἶναι παιδιά τῶν παιδιῶν τους, ὄχι δικά τους. Ἐπομένως, οἱ γονεῖς τους ἔχουν τήν εὐθύνη γιά τήν ἀνατροφή τους καί ἡ συμπεριφορά τοῦ παπποῦ καί τῆς γιαγιάς ἀπέναντι στά ἐγγόνια, πρέπει νά σέβεται καί νά μήν ἀκυρώνει αὐτή τήν εὐθύνη. Ἡ τρίτη σημαντική προϋπόθεση πού μπορῶ νά σκεφτῶ, εἶναι τό νά μήν ξεχνοῦν οἱ γονεῖς, εἴτε εἶναι ἡλικιωμένοι, εἴτε ὄχι, ὅτι τά παιδιά τους δέν εἶναι μόνο δικά τους. Τούς τά χάρισε καί τούς τά ἐμπιστεύθηκε γιά νά τά μεγαλώσουν, ἡ Θεία Πρόνοια. Ἐπομένως, ἀκόμα καί στίς πιό δύσκολες ὥρες τους, ἡ προσευχή τῶν γονιῶν πρός τόν Οὐράνιο Πατέρα, γιά νά τά προστατεύει καί νά τά φωτίζει, εἶναι ἡ πιό πολύτιμη καί σίγουρη βοήθεια πού μποροῦν νά προσφέρουν σ' αὐτά τά παιδιά, ἀλλά καί ἡ μόνη πηγή ἐλπίδας καί παρηγοριᾶς γιά τούς γονεῖς.

περιοδικό Παράκληση, τ.104

[Δημοσιεύεται στον επίσημο ιστοτόπο της Ιεράς Μητροπόλεως Λεμεσού](#)